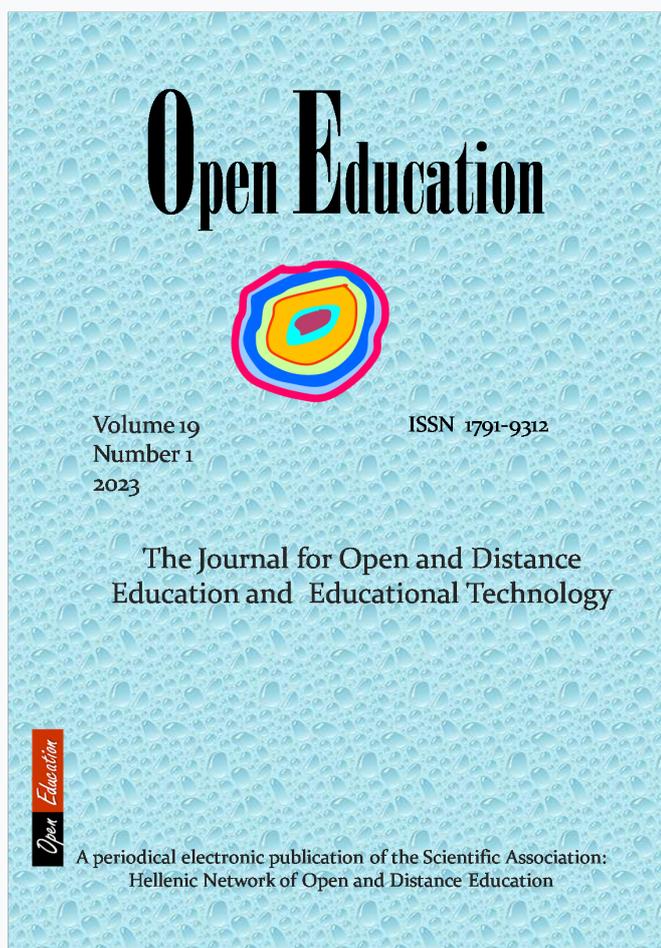

Ανοικτή Εκπαίδευση: το περιοδικό για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση και την Εκπαιδευτική Τεχνολογία

Τόμ. 19, Αρ. 1 (2023)

Open Education - The Journal for Open and Distance Education and Educational Technology

Η διαδικασία εκπόνησης Διπλωματικών Εργασιών στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο: Μελέτη περίπτωσης Κλειστής Ομάδας του Facebook

Κωνσταντίνα Λούλου, Αδαμαντία Σπανακά

doi: [10.12681/jode.22985](https://doi.org/10.12681/jode.22985)

Copyright © 2023, ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΛΟΥΛΟΥ,
ΑΔΑΜΑΝΤΙΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΣΠΑΝΑΚΑ

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

**Η διαδικασία εκπόνησης Διπλωματικών Εργασιών στο Ελληνικό Ανοικτό
Πανεπιστήμιο: Μελέτη περίπτωσης Κλειστής Ομάδας του Facebook**

**The process of the preparation for a master thesis in Hellenic Open University: A
Case Study of a Closed User Group on Facebook**

Κωνσταντίνα Λούλου

Φιλολόγος

Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο

tinaloulou@gmail.com

Αδαμαντία Σπανακά

Καθηγήτρια Σύμβουλος

Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο

aspanaka@otenet.gr

Summary

The preparation of a thesis in the Hellenic Open University (HOU) is a rather lonely experience during which the norm is for every student to primarily communicate with his Tutor-Counselor via phone or email. However, in recent years students tend to use another means to further enrich their communication with other students, who are also preparing their master thesis: Closed User Groups (CUG) on social media like *Facebook*. The present research focuses on the study of the «Master Thesis HOU 2017-2018» CUG, which was first established on May of 2017. During the academic year 2017-2018, 9.769 messages were sent in the specific group, which were analyzed during every preparation period for the thesis in HOU and during every month, in order for the subject of the participants' text messages to be specified, thus capturing the impact of these conversations in the actual preparation of the thesis in HOU and in order to further research the differentiation of the activity of the CUG members depending on the time point of the academic calendar for the preparation that the institution defines.

Regarding bibliography, the research, showed that a similar study had not been conducted in the past, apart from some general researches on the actual process of

preparing a thesis in HOU, on the difficulties that students face during this process, on the skills that they need to acquire, and even on the anxiety that the Tutor-Counselor's feel during the supervising of the thesis.

On the other hand, the use of Facebook as a typical or non-typical communicational tool among students and Professors has been globally studied in the scheme of traditional but also distance learning. It is the first time, though, that a research utilizes the actual posts of the CUG members, which has been exclusively created for the preparation process of a thesis.

Through the application of grounded theory, six categories were formed, in which the 9.769 messages exchanged were subsumed. These categories were the following: 1) technical issues, 2) procedural issues, 3) academic issues, 4) perceptions-advice-proposals, 5) feelings-complaints, and 6) upload of material. The final analysis shed light upon the way HOU students actually experience the preparation of a thesis as a lonely experience. Through the recording of the conversations in the CUG regarding the thematic pillars, the skills needed from a student in order to complete his thesis in the HOU were highlighted, like the acquisition of technical skills or academic ones, as well as skills regarding managing a research but also the need of knowledge on the necessary procedures that the institution designates. What one gathers from this research is that some students do not acquire these skills, which leads them to face immense difficulties. An additional difficulty appeared; the students are not adequately informed regarding the necessary procedures, neither able to find the auxiliary material that the institution provides in a single platform. On the other hand, the interaction with other students in their own CUG, seems to be extremely helpful for them. According to many of the students, the feeling of belonging as well as the emotional support they gathered through it worked in their favor for the fulfillment of their studies.

In conclusion, the activity and presence of the students in the Closed User Group for cognitive, educational and/or social purposes, effectively contributes to the process of learning as a whole. The help of a mentor who is going to be the guide, but also the supporter of a student during the demanding journey of a thesis also appears to be vital. Particularly regarding the new conditions that are formed, not only by the digital environment itself, but most importantly by the recent pandemic, the specific

utilization of social media in the organization and development of the interaction among the students, and also between the students and their Tutor-Counselor, could potentially ameliorate the range of the studies that institutions like HOU provide. The only thing they have to do is understand the students' needs, which were expressed through almost 10.000 messages, like the ones analyzed through the present research.

Περίληψη

Η εκπόνηση της διπλωματικής εργασίας στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο (ΕΑΠ) αποτελεί μια σύνθετη διαδικασία για την επιτυχή ολοκλήρωση της οποίας σημαντικό ρόλο διαδραματίζει η υποστήριξη των φοιτητών από τον Καθηγητή-Σύμβουλο (ΚΣ), από τους συμφοιτητές τους και από το ίδιο το Ίδρυμα. Υπό το πρίσμα αυτό, αποκτά ιδιαίτερο ενδιαφέρον η επικοινωνία που συντελείται μέσω Κλειστών Ομάδων (ΚΟ) που δημιουργούν οι ίδιοι οι φοιτητές σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης, όπως είναι το Facebook. Στην παρούσα εργασία διερευνάται η διαδικασία εκπόνησης διπλωματικών εργασιών στο ΕΑΠ, αναλύοντας το περιεχόμενο 9.769 μηνυμάτων που ανταλλάχθηκαν σε αντίστοιχη ΚΟ στο Facebook. Μέσα από την εφαρμογή της θεμελιωμένης θεωρίας προέκυψαν έξι κατηγορίες μηνυμάτων που αφορούν σε τεχνικά, διαδικαστικά, ακαδημαϊκά ζητήματα, σε ανταλλαγή απόψεων και συμβουλών, έκφραση συναισθημάτων και ανάρτηση υλικού. Αναδεικνύονται, επίσης, οι απαιτούμενες δεξιότητες, οι ανάγκες και οι δυσκολίες των φοιτητών που εκπονούν διπλωματική εργασία στο ΕΑΠ, ενώ αποδεικνύεται ότι η εκπόνηση διπλωματικής εργασίας συνιστά μια μοναχική πορεία. Λαμβάνοντας υπόψη και τις πρόσφατες συνθήκες που επέβαλε η πανδημία, καθίσταται σαφές πως η αξιοποίηση των κοινωνικών δικτύων στην οργάνωση και ανάπτυξη της αλληλεπίδρασης μεταξύ των ίδιων των φοιτητών, αλλά και μεταξύ των φοιτητών και των ΚΣ μπορεί να οδηγήσει ιδρύματα, όπως το ΕΑΠ, στην αναβάθμιση των παρεχόμενων σπουδών τους.

Λέξεις-Κλειδιά

διπλωματική εργασία, κοινωνικά δίκτυα, Facebook, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο

1 Εισαγωγή

Οι φοιτητές των μεταπτυχιακών προγραμμάτων του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου (εφεξής ΕΑΠ), διαθέτουν δύο επιλογές για να ολοκληρώσουν τις σπουδές τους και να αποκτήσουν το Μεταπτυχιακό Δίπλωμα Ειδίκευσης: είτε να επιλέξουν μία πέμπτη κατά σειρά Θεματική Ενότητα, είτε να μπουν στα νερά της έρευνας και να εκπονήσουν μία Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία (εφεξής ΜΔΕ). Αυτό ισχύει σε κάποια από τα προγράμματα καθώς σε μερικά άλλα η εκπόνηση της ΜΔΕ είναι η υποχρεωτική για την περάτωση των σπουδών. Ειδικότερα, ΜΔΕ είναι «η γραπτή αναφορά μιας ολοκληρωμένης επιστημονικής έρευνας που χαρακτηρίζεται από επιστημονική επάρκεια» (Βορβυλάς & Χατζηνικήτα, 2015, σελ.3) με την οποία ο φοιτητής αποδεικνύει ότι είναι σε θέση να αξιοποιήσει τις γνώσεις και δεξιότητες που αποκόμισε κατά τη διάρκεια των σπουδών του. Ο φοιτητής, με άλλα λόγια, επιλέγει, διερευνά και καταγράφει με επιστημονικό και ακαδημαϊκό τρόπο και με τη βοήθεια ενός Επιβλέποντος Καθηγητή ένα θέμα του ενδιαφέροντος του, διεξάγοντας μία έρευνα εμπειρική ή βιβλιογραφική. Η αλήθεια είναι πως τα ζητήματα της ΜΔΕ δεν διαφέρουν και πολύ από τα αντίστοιχα ζητήματα μιας διπλωματικής εργασίας σε προπτυχιακό ή ακόμα και σε διδακτορικό επίπεδο. Σε όλες τις περιπτώσεις επιλέγεται ένα θέμα, προσδιορίζεται ο σκοπός και οι στόχοι, σχεδιάζεται η κατάλληλη μεθοδολογία και τα κατάλληλα εργαλεία, συλλέγονται, αναλύονται και παρουσιάζονται τα δεδομένα και στο τέλος συντάσσεται ένα ολοκληρωμένο κείμενο (Levine, 2014). Τα στοιχεία, όμως, στα οποία διαφέρουν οι εργασίες αυτές μεταξύ τους είναι η εμβάθυνση στο θέμα, η έκταση και κάποιες ειδικότερες απαιτήσεις της εργασίας. Αυτά όλα αποτελούν δεδομένα που ισχύουν σε κάθε ΜΔΕ, είτε εκπονείται σε ένα συμβατικό πανεπιστήμιο είτε σε ένα πλαίσιο εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Όμως, εφόσον αναφερόμαστε στο ΕΑΠ, το κατεξοχήν και μοναδικό ίδρυμα παροχής αποκλειστικά εξ αποστάσεως τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Ελλάδα, έννοιες όπως αλληλεπίδραση και επικοινωνία συνιστούν κυρίαρχα αιτήματα των φοιτητών του. Ενώ, λοιπόν, η αλληλεπίδραση μεταξύ των ιδίων των εκπαιδευομένων του αλλά και μεταξύ των φοιτητών και του Καθηγητή-Συμβούλου (εφεξής ΚΣ) τους, οργανώνεται τόσο συστηματικά από το ίδρυμα σε επίπεδο προπτυχιακών και μεταπτυχιακών

σπουδών κατά τη συμμετοχή τους στις Θεματικές Ενότητες, δεν συμβαίνει το ίδιο και τη στιγμή που ο φοιτητής στο ΕΑΠ ξεκινά την εκπόνηση της ΜΔΕ. Τότε, η επικοινωνία περιορίζεται σ' αυτήν που αναπτύσσεται μεταξύ του φοιτητή που εκπονεί τη ΜΔΕ και του Α Επιβλέποντος Καθηγητή-Συμβούλου του, η οποία εξυπηρετείται κατά κύριο λόγο μέσω του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και του τηλεφώνου. Τυπικά, δυνατότητα επικοινωνίας υφίσταται και μέσω του forum που παρέχει στην πλατφόρμα του το ίδρυμα, χωρίς όμως αυτή να οργανώνεται και να προωθείται συστηματικά (ως προς τα θέματα της ΜΔΕ περισσότερο) (Μυστακίδου & Κολοκυθά, 2017), όπως συμβαίνει πχ με το Ανοικτό Πανεπιστήμιο της Βρετανίας. Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια, λόγω της ευρείας χρήσης των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και κυρίως του Facebook, οι φοιτητές του ΕΑΠ έχουν στη διάθεσή τους έναν ακόμα τρόπο επικοινωνίας. Δημιουργώντας με δική τους πρωτοβουλία Κλειστές Ομάδες (εφεξής ΚΟ) στο Facebook έχουν τη δυνατότητα να συνομιλούν και να συνεργάζονται κυρίως μεταξύ τους, αλλά σε κάποιες περιπτώσεις και με τους ΚΣ. Έτσι, το Facebook χρησιμοποιείται ως ένα άτυπο εργαλείο εκπαίδευσης (Deng & Tavares, 2013), το οποίο κάποιες φορές μάλιστα υποκαθιστά τα επίσημα εργαλεία (Μυστακίδου & Κολοκυθά, 2017).

2 Σκοπός και στόχοι της παρούσας έρευνας

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο εκπόνησης ΜΔΕ στο ΕΑΠ, ως γενικός σκοπός της παρούσας έρευνας τέθηκε η διερεύνηση της όλης διαδικασίας. Το καινοτόμο στοιχείο της όμως βρίσκεται στο ότι η διερεύνηση αυτή έγινε μέσα από τη μελέτη περίπτωσης ΚΟ στο Facebook, όπου συμμετείχαν κυρίως φοιτητές που εκπόνησαν τη διπλωματική τους εργασία στο ΕΑΠ κατά το ακαδημαϊκό έτος 2017-2018.

Ως επιμέρους στόχοι της παρούσας έρευνας τέθηκαν οι εξής:

- Να προσδιοριστούν οι θεματικοί άξονες των συνομιλιών των φοιτητών-μελών στην ΚΟ στο Facebook στη διάρκεια εκπόνησης της Μεταπτυχιακής Διπλωματικής Εργασίας (ΜΔΕ) στο ΕΑΠ.
- Να εξεταστεί το είδος του υλικού-εκτός από τα μηνύματα κειμένου- που αναρτάται στην ΚΟ του Facebook κατά τη διάρκεια εκπόνησης της ΜΔΕ.

- Να αποτυπωθεί η συμβολή της λειτουργίας της ΚΟ στο Facebook στην επιτυχή εκπόνηση της ΜΔΕ στο ΕΑΠ έτσι όπως αξιολογείται μέσα από τις αναρτήσεις των ίδιων των μελών της.
- Να διερευνηθεί ο τρόπος τυχόν διαφοροποίησης της δραστηριότητας των μελών της ΚΟ στο Facebook ανάλογα με το χρονικό σημείο του ακαδημαϊκού ημερολογίου εκπόνησης ΜΔΕ στο ΕΑΠ.

3 Η διαδικασία εκπόνησης της Μεταπτυχιακής Διπλωματικής Εργασίας στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο

Η διαδικασία εκπόνησης της ΜΔΕ περιλαμβάνει συγκεκριμένες ενέργειες, τις οποίες πρέπει να πραγματοποιήσει ο φοιτητής, εφόσον έχει ολοκληρώσει επιτυχώς όλες τις προβλεπόμενες Θεματικές Ενότητες του προγράμματος που παρακολουθεί. Είναι χρήσιμο, δε, να τις παρουσιάσουμε στην παρούσα ενότητα συνοπτικά, ώστε να καταστούν σε όλους τους αναγνώστες σαφή τα ποικίλα στάδια υλοποίησής της στο ΕΑΠ.

Ειδικότερα, από την 1η Μαρτίου έως και την 30ή Ιουνίου του προηγούμενου από την εκπόνηση της διπλωματικής εργασίας ακαδημαϊκού έτους, ο φοιτητής υποβάλλει προτάσεις για τρεις (3) διαφορετικές κατηγορίες θεμάτων τις οποίες έχει παρακολουθήσει επιτυχώς. Οι προτάσεις αυτές είναι σύντομες (400 λέξεις η καθεμία) και υποβάλλονται κατά σειρά προτίμησης μέσω ηλεκτρονικής φόρμας (Έντυπο Α). Περιλαμβάνουν τον σκοπό και τα ερευνητικά ερωτήματα, τη βιβλιογραφική ανασκόπηση και το μεθοδολογικό πλαίσιο της κάθε έρευνας. Στη συνέχεια, για κάθε φοιτητή ορίζεται, ένας Καθηγητής-Σύμβουλος ως Επιβλέπων Α, ο οποίος επιβλέπει την εκπόνηση της διπλωματικής καθ' όλη τη διάρκεια εκπόνησής της, και ένας αξιολογητής Β, που σχολιάζει τη διπλωματική μετά την ολοκλήρωσή της.

Στις αρχές του νέου ακαδημαϊκού έτους εκπόνησης (περί τα μέσα Οκτωβρίου) ο φοιτητής συνεργάζεται με τον Επιβλέποντα Α, προκειμένου να διαμορφώσει βασικά στοιχεία του θέματος της ΜΔΕ. Στη συνέχεια, συντάσσει και υποβάλλει το Έντυπο Β, δηλαδή, ένα κείμενο 1.600-2.000 λέξεων. Στη φάση αυτή, η συνεργασία μεταξύ Επιβλέποντα και φοιτητή βοηθά στην υπέρβαση των δυσκολιών που συναντά ο τελευταίος σχετικά με την οριοθέτηση του ερευνητικού προβλήματος, τη

σημαντικότητα και την αναγκαιότητα του θέματος (Γεωργιάδη, 2010). Μετά την έγκριση του θέματος από τον Επιβλέποντα Α, ο φοιτητής ξεκινά - υπό την καθοδήγηση του Επιβλέποντος - την εκπόνηση της διπλωματικής του εργασίας. Επεξεργάζεται το θέμα του και υποχρεωτικά (γύρω στα τέλη Φεβρουαρίου) καταθέτει την Ενδιάμεση Έκθεση, που είναι ένα κείμενο τουλάχιστον 7.000 λέξεων, το οποίο αποτελείται από τα περιεχόμενα της διπλωματικής, το χρονοδιάγραμμα υλοποίησής της και κάποια από τα μέρη της (σκοπό, στόχους, ερευνητικά ερωτήματα, βιβλιογραφική ανασκόπηση, μεθοδολογία). Την Ενδιάμεση Έκθεση σχολιάζει και αξιολογεί μέσα σε διάστημα 15 ημερών ο Επιβλέπων Α. Εφόσον ο τελευταίος το εγκρίνει, ο φοιτητής συνεχίζει με τη διεξαγωγή της έρευνας αξιοποιώντας την ανατροφοδότηση που έλαβε προκειμένου να προβεί στις απαραίτητες αλλαγές ή διορθώσεις. Από τη στιγμή εκείνη και έπειτα ο φοιτητής προχωρά την έρευνά του, ώστε να καταθέσει την Τελική Εκδοχή της ΜΔΕ του, δηλαδή, ένα κείμενο 15.000-20.000 λέξεων (στο τέλος Ιουνίου). Οι δύο Επιβλέποντες, κατόπιν, αποστέλλουν εγγράφως τον σχολιασμό της ΜΔΕ, συνοδευόμενο από φύλλο αξιολόγησής της και τα αποτελέσματα του ελέγχου λογοκλοπής. Σε περίπτωση θετικής κρίσης, ο φοιτητής περνάει στο στάδιο της παρουσίασης της ΜΔΕ ενώ σε περίπτωση αρνητικής κρίσης έχει την υποχρέωση να προχωρήσει στις απαραίτητες συμπληρώσεις ή τροποποιήσεις και να υποβάλει την Οριστικοποιημένη Τελική Εκδοχή της (στο τέλος Ιουλίου). Μετά την υποβολή της Οριστικοποιημένης Τελικής Εκδοχής ο Επιβλέπων Α αποστέλλει το φύλλο αξιολόγησής της ΜΔΕ μαζί με τα αποτελέσματα του ελέγχου λογοκλοπής. Η εξέταση-παρουσίαση της ΜΔΕ γίνεται το διάστημα μεταξύ 1ης και 30ής Σεπτεμβρίου. Διαρκεί περίπου 30' και περιλαμβάνει δύο μέρη. Στο πρώτο μέρος, διάρκειας 15' ο φοιτητής παρουσιάζει τη ΜΔΕ υποστηρίζοντάς την οπτικά με διαφάνειες και στο δεύτερο, διάρκειας 15', επίσης, απαντάει στις ερωτήσεις που τίθενται από την Επιτροπή Κρίσης. Εφόσον η παρουσίαση κριθεί ως επιτυχημένη, ο φοιτητής προχωρά σε τυχόν διορθώσεις που θα του υποδειχθούν και αποστέλλει τη ΜΔΕ στη βιβλιοθήκη του ΕΑΠ. Σε διαφορετική περίπτωση, επαναλαμβάνει τη διαδικασία εκπόνησης της διπλωματικής με το ίδιο, αυτούσιο ή τροποποιημένο ή άλλο θέμα.

4 Βιβλιογραφική Ανασκόπηση

Η παρούσα εργασία διερευνά μεν τη διαδικασία εκπόνησης της διπλωματικής εργασίας στο ΕΑΠ, η διερεύνηση όμως αυτή γίνεται με τη βοήθεια ως εργαλείου μιας ΚΟ των φοιτητών στο Facebook. Μέσα από τη μελέτη της σχετικής βιβλιογραφίας προκύπτει ότι δεν έχει διεξαχθεί στο παρελθόν ανάλογη έρευνα. Για να γίνει αυτό πιο σαφές χρειάζεται να αναφερθούμε, στη συνέχεια, με συντομία στο αντικείμενο και τη μεθοδολογία ερευνών σχετικών τόσο με τη διαδικασία εκπόνησης διπλωματικής εργασίας στο ΕΑΠ όσο και με τη χρήση των κοινωνικών δικτύων στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Γενικότερα, η διαδικασία εκπόνησης διπλωματικής εργασίας στο ΕΑΠ έχει γίνει αντικείμενο αρκετών ελληνικών ερευνών. Η Γεωργιάδη (2010) στο άρθρο της εστίασε στις δυσκολίες που συναντούν οι φοιτητές κατά την εξεύρεση θέματος διπλωματικής εργασίας σε συγκεκριμένη θεματική ενότητα. Η Μπαλοπούλου (2012) θέλησε να προσδιορίσει τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι φοιτητές του ΕΑΠ εκπονώντας τη διπλωματική τους εργασία ενώ στο ίδιο πλαίσιο κινήθηκε και η Δενέζη (2015) η οποία διερεύνησε, μέσω συνεντεύξεων όπως και η προηγούμενη ερευνήτρια, τις δυσκολίες και το άγχος των φοιτητών κατά την εκπόνηση, γενικά, της διπλωματικής τους εργασίας. Ο Χαροκόπος (2018) μελέτησε τις δεξιότητες τις οποίες πρέπει να κατέχουν οι φοιτητές, προκειμένου να εκπονήσουν τη διπλωματική τους εργασία ενώ ο Κοντός (2017) με συνεντεύξεις στους ΚΣ μελέτησε το άγχος αυτών κατά την επίβλεψη των διπλωματικών εργασιών.

Από την άλλη πλευρά, η χρήση του Facebook ως τυπικό εργαλείο που συμβάλλει στην επικοινωνία μεταξύ φοιτητών και καθηγητών έχει μελετηθεί διεθνώς στο πλαίσιο της συμβατικής εκπαίδευσης (Cuesta, Eklund, Rydin & Witt, 2016· Meishar-Tal, Kurtz & Pieterse, 2012· Rezende da Cunha Jr, van Kruistum & van Oers, 2016). Στη συμβατική εκπαίδευση έχει μελετηθεί, επίσης, και ως άτυπο εκπαιδευτικό εργαλείο (Ahern, Feller & Nagle, 2016· Vivian, Barnes, Geer & Wood, 2014) που βοηθά στην επικοινωνία μεταξύ των φοιτητών.

Ειδικότερα, όσον αφορά τη χρήση του Facebook -είτε ως τυπικού είτε ως άτυπου εργαλείου- στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση, αυτή έχει μελετηθεί αρκετά στη διεθνή βιβλιογραφία (Brady, Holcomb & Smith, 2010· Callaghan & Fribbance, 2016· Gupta, Singh & Marwaha, 2013· Kumpikaitė-Valiūnienė, 2016· Lim, 2010· Liu,

Mckelroy, Kang, Harron & Liu, 2016· Özmen & Atıcı, 2014· Wiid, Cant & Nell, 2013). Σε πολλές έρευνες, επιχειρείται, μάλιστα, σύγκριση του Facebook με άλλες διαδικτυακές πλατφόρμες, προκειμένου να διαπιστωθεί η προτίμηση των φοιτητών (Deng & Tavares, 2013· Divall & Kirwin, 2012· Petrovic, Jeremic, Cirovic, Radojicic & Milenkovic, 2014· Vivian, Barnes, Geer & Wood, 2014).

Στην Ελλάδα στο πλαίσιο του ΕΑΠ, αλλά και όχι μόνο, έχουν διενεργηθεί έρευνες σχετικά με τη χρήση των κοινωνικών δικτύων και ειδικά του Facebook στην εκπαιδευτική διαδικασία. Οι έρευνες αυτές μελετούν τη χρήση του περισσότερο ως τυπικό εργαλείο (Βλαχοπάνου, 2017· Θεοδώρου-Μουστάκα, 2017· Λούτου, Τσέλιου & Αλτανοπούλου, 2016· Μπουραντάς, 2017· Νικολούτσου, 2015· Σωτηριάδου & Παπαδάκης, 2013· Πετρίδης, 2012· Πετρίδης, 2016), ενώ μόνο η έρευνα των Μυστακίδου και Κολοκυθά (2017), η οποία διενεργήθηκε με συνεντεύξεις, εστιάζει στη χρήση των κλειστών ομάδων στο Facebook ως άτυπου εκπαιδευτικού εργαλείου.

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι η διαδικασία εκπόνησης διπλωματικών εργασιών στο ΕΑΠ, έτσι όπως αυτή προβάλλεται μέσα από τις αναρτήσεις μιας διαδικτυακής ομάδας, δεν έχει αποτελέσει αντικείμενο προηγούμενης έρευνας. Το γεγονός αυτό τεκμηριώνει την αναγκαιότητα πραγματοποίησης της παρούσας έρευνας και δημιουργεί την πεποίθηση ότι αυτή θα φωτίσει το εν λόγω θέμα με τρόπο εντελώς διαφορετικό από τις προηγούμενες.

5 Μεθοδολογία έρευνας

Η θεμελιωμένη θεωρία κρίθηκε ως η πλέον κατάλληλη για την έρευνα μας, καθώς το πεδίο αυτής είναι σχετικά ανεξερεύνητο. Η μέθοδος αυτή έδωσε τη δυνατότητα ενδεδειγμένης και συστηματικής διερεύνησης των αλληλεπιδράσεων που λαμβάνουν χώρα στις ΚΟ και επέτρεψε στις ερευνήτριες να είναι ελεύθερες και δημιουργικές ως προς τις αποφάσεις τους σε κάθε μέρος της διαδικασίας. Δείγμα της παρούσας έρευνας αποτέλεσαν τα μέλη της ΚΟ του Facebook με τίτλο «Διπλωματικές Ε.Α.Π. 2017-2018». Η ομάδα δημιουργήθηκε τον Μάιο του 2017 στοχεύοντας πρωτίστως στο ΠΜΣ «Επιστήμες της Αγωγής» και έχει τέσσερις (4) διαχειριστές. Κατά τη συγγραφή της παρούσας έρευνας (Ιούλιος 2019) αριθμούσε 1.094 μέλη ανάμεσα στους οποίους φοιτητές, οι οποίοι εκπόνησαν τη διπλωματική τους εργασία το

2017-2018 και άλλοι οι οποίοι επρόκειτο να την εκπονήσουν κατά το επόμενο ακαδημαϊκό έτος. Πρόκειται για φοιτητές από οποιοδήποτε πρόγραμμα Σπουδών των τεσσάρων σχολών του ΕΑΠ: Ανθρωπιστικών Σπουδών, Εφαρμοσμένων Τεχνών, Θετικών Επιστημών και Τεχνολογίας, Κοινωνικών Επιστημών. Στην ομάδα συμμετείχε, επίσης, περιορισμένος αριθμός Καθηγητών-Συμβούλων, επίσης, από διάφορα Προγράμματα Σπουδών.

Το γεγονός ότι οι ερευνήτριες αποτελούσαν μέλη της ομάδας κατέστησε εφικτή την πρόσβαση σ' αυτήν και αυτός ήταν, μάλιστα, ένας από τους λόγους επιλογής του συγκεκριμένου εργαλείου. Επιπλέον, η ομάδα αυτή κρίθηκε ως η καταλληλότερη, προκειμένου να αντληθούν τα δεδομένα της έρευνας μας, καθώς λόγω των πολλών μελών και αναρτήσεων θα μας εξασφάλιζε πληθώρα στοιχείων για το υπό μελέτη φαινόμενο. Η συμμετοχή έστω και του μικρού αριθμού των πέντε (5) Καθηγητών-Συμβούλων στην ομάδα έκανε τη μελέτη της ακόμα πιο ενδιαφέρουσα καθώς, όπως φάνηκε και από τη βιβλιογραφική ανασκόπηση (Kumrikaitė-Valiūnienė, 2016· Μυστακίδου – Κολοκυθά, 2017, Πετρίδης, 2016) είναι κάτι το οποίο δεν συνηθίζεται στις κλειστές ομάδες οι οποίες δημιουργούνται με πρωτοβουλία των εκπαιδευομένων.

5.1 Διαδικασία συλλογής και ανάλυσης δεδομένων

Για τη συλλογή των δεδομένων χρησιμοποιήθηκαν μόνο οι αναρτήσεις των μελών της ομάδας «Διπλωματικές Ε.Α.Π. 2017-2018», οι οποίες αντιγράφηκαν σε ένα έγγραφο του Word. Η επιλογή αξιοποίησης των αναρτήσεων στηρίχθηκε στο γεγονός ότι, όπως καταγράφηκε στη βιβλιογραφική ανασκόπηση, δεν έχει πραγματοποιηθεί στο παρελθόν έρευνα για το υπό μελέτη θέμα η οποία να αξιοποιούσε ανάλογα δεδομένα. Θεωρήθηκε, επιπλέον, ότι καθώς τα σχόλια των φοιτητών στην εν λόγω ομάδα ήταν αυθόρμητα θα μπορούσαν να δώσουν πληροφορίες, έτσι ώστε να συλληφθούν -μέσα από τα ίδια τους λόγια- οι εμπειρίες και επιλογές των συμμετεχόντων.

Τα μηνύματα τα οποία αντιγράφηκαν και αναλύθηκαν ήταν συνολικά 9.769. Στον Πίνακα 1 παρουσιάζεται ο αριθμός των μηνυμάτων ανά φάση και μήνα εκπόνησης. Λόγω του τεράστιου όγκου των μηνυμάτων ο χρόνος συλλογής τους ξεπέρασε τον ένα μήνα.

Πίνακας 1: Αριθμός μηνυμάτων ανά φάση και μήνα εκπόνησης

Φάση Εκπόνησης	Μήνες	Αριθμός Μηνυμάτων
Υποβολή Εντύπου Α	Μάρτιος 2017	0
	Απρίλιος 2017	0
	Μάιος 2017	47
	Ιούνιος 2017	225
	ΣΥΝΟΛΟ	272
Υποβολή Εντύπου Β	Ιούλιος 2017	38
	Αύγουστος 2017	12
	Σεπτέμβριος 2017	22
	Οκτώβριος 2017	100
	Νοέμβριος 2017	762
	1-10 Δεκεμβρίου 2017	220
	ΣΥΝΟΛΟ	1.154
Υποβολή Ενδιάμεσης Έκθεσης	11-30 Δεκεμβρίου 2017	285
	Ιανουάριος 2018	805
	1-15 Φεβρουαρίου 2018	520
	ΣΥΝΟΛΟ	1.610
Υποβολή Τελικής Εκδοχής	16-28 Φεβρουαρίου 2018	94
	Μάρτιος 2018	786
	Απρίλιος 2018	323
	Μάιος 2018	774
	Ιούνιος 2018	1.304
	ΣΥΝΟΛΟ	3.281
Υποβολή Οριστ/μένης Τελικής Εκδοχής	Ιούλιος 2018	1.207
	ΣΥΝΟΛΟ	1.207
	Αύγουστος 2018	520

Παρουσίαση	Σεπτέμβριος 2018	1.725
	ΣΥΝΟΛΟ	2.245
	ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	9.769

5.2 Η ανάλυση των δεδομένων

Αφού συλλέχθηκαν και αποθηκεύτηκαν τα στοιχεία (μηνύματα-αναρτήσεις), ταξινομήθηκαν σε φακέλους, ανάλογα με το στάδιο εκπόνησης της διπλωματικής εργασίας στο οποίο αφορούσαν. Δημιουργήθηκαν έτσι οι εξής φάκελοι: Υποβολή Εντύπου Α, Υποβολή Εντύπου Β, Υποβολή Ενδιάμεσης Έκθεσης, Υποβολή Τελικής Εκδοχής, Υποβολή Οριστικοποιημένης Τελικής Εκδοχής, και Παρουσίαση.

Στη συνέχεια, ξεκίνησε η διαδικασία μετατροπής τους σε θεωρητικές έννοιες και κατηγορίες. Αυτό, σύμφωνα με τους Strauss και Corbin (1998) γίνεται με τη διαδικασία της κωδικοποίησης. Η κωδικοποίηση δηλαδή είναι «η αναλυτική διαδικασία μέσω της οποίας τα δεδομένα τεμαχίζονται, ονοματίζονται, ταξινομούνται, εννοιολογούνται και ενσωματώνονται τελικά μέσα σε ένα θεωρητικό πλαίσιο» (Strauss & Corbin, 1998, σελ. 3). Οι κατηγορίες που προέκυψαν τελικά ήταν συνολικά έξι (6) σε αριθμό: 1) Τεχνικά Ζητήματα, 2) Διαδικαστικά Ζητήματα, 3) Ακαδημαϊκά Ζητήματα, 4) Αντιλήψεις-Συμβουλές-Προτάσεις, 5) Συναισθήματα-Παράπονα και 6) Ανάρτηση Υλικού. Κάποια αντιπροσωπευτικά μηνύματα επιλέχθηκαν να παρουσιαστούν παρακάτω, καθώς θεωρήθηκε ότι με αυτόν τον τρόπο θα αναδειχθεί ακόμα περισσότερο η όλη διαδικασία εκπόνησης της διπλωματικής εργασίας στο ΕΑΠ.

6 Ευρήματα έρευνας ανά φάση εκπόνησης ΜΔΕ στο ΕΑΠ

6.1 Η φάση υποβολής του Εντύπου Α

Τα μέλη της ομάδας αντάλλαξαν κατά τη φάση αυτή 272 μηνύματα. Τα μηνύματα αυτά αφορούσαν σε τεχνικά ζητήματα, όπως ο εντοπισμός και η επεξεργασία του Εντύπου Α, ενώ αρκετά ήταν και τα μηνύματα για διαδικαστικά ζητήματα. Συζητήθηκε, πιο συγκεκριμένα, ο ορισμός του Επιβλέποντος Καθηγητή, η επιλογή του θέματος της διπλωματικής αλλά και η ημερομηνία υποβολής του πρώτου Εντύπου. Τα ακαδημαϊκά ζητήματα που συζητήσαν οι φοιτητές κατά τη φάση αυτή σχετιζόνταν με τον τρόπο συμπλήρωσης των διαφόρων πεδίων του Εντύπου Α όπως: «ερευνητική διαδικασία», «επιδιωκόμενα αποτελέσματα» και «κατηγορία

θέματος». Οι στάσεις και αντιλήψεις των φοιτητών όπως διατυπώθηκαν στην εν λόγω φάση αφορούσαν κυρίως στη σημαντικότητα του Εντύπου Α το οποίο, όπως φάνηκε, αντιμετώπισαν με χαλαρότητα. Οι φοιτητές, επιπροσθέτως, διατύπωσαν μέσα στις αναρτήσεις τους τις δικές τους βελτιωτικές προτάσεις σχετικά με τη λειτουργία του ΕΑΠ: *«Καλό θα ήταν να υπήρχε μία ΟΣΣ μόνο για τη διπλωματική και γιατί όχι να συζητούσαμε εκεί με τον καθηγητή και τι θέμα έχουμε σκεφτεί στο περίπου, ώστε να είχαμε μία καθοδήγηση...την οποία θεωρώ απαραίτητη...»*. Τα συναισθήματα και η διάθεση των μελών της ομάδας κατά τη φάση αυτή διαγράφονται ξεκάθαρα μέσα από τα μηνύματά τους. Η συμπλήρωση του Εντύπου Α τους φαινόταν *«πραγματική σπαζοκεφαλιά»*. Δεν είχαν τη διάθεση να ασχοληθούν με αυτό και ήταν ψυχολογικά εξαντλημένοι. Το άγχος που αισθάνονταν αύξανε την ανάγκη επικοινωνίας με άλλους φοιτητές. Τα παράπονα που εκφράστηκαν μέσα από την ομάδα κατά την παρούσα φάση αφορούσαν κυρίως στην έλλειψη χρόνου και σωστής καθοδήγησης. Η φόρμα προς συμπλήρωση ήταν γι' αυτούς εξαντλητική και προκάλεσε πλήθος παραπόνων: *«σαν να συμπληρώνεις δήλωση εφορίας....νομίζω χάνεται η ουσία με όλα αυτά και κάνεις κάτι καταναγκαστικά χωρίς να χαιρέσαι με την επιλογή του θέματος...»*. Η ομάδα, τέλος, χρησιμοποιήθηκε ως χώρος στον οποίο πραγματοποιήθηκε η ανάρτηση πρόσθετου υλικού και ως χώρος συλλογής δεδομένων έρευνας. Δημιουργήθηκε δημοσκόπηση σχετικά με την επιλογή ενότητας και αναρτήθηκε αρχείο με τη δομή-τμήματα των διπλωματικών εργασιών.

6.2 Η φάση υποβολής του Εντύπου Β

Κατά τη φάση αυτή ανταλλάχθηκαν 1.154 μηνύματα. Ως προς τα τεχνικά ζητήματα, τα μέλη της ομάδας σχολίασαν την προσβασιμότητα σε διάφορες ιστοσελίδες αλλά και τη λειτουργία του «Turnitin» το οποίο χαρακτήρισαν ως «προβληματικό». Διαδικαστικά ζητήματα συζήτησαν οι φοιτητές καθ' όλη τη διάρκεια της φάσης αυτής. Ειδικότερα, συζήτησαν σχετικά με τη δυνατότητα αλλαγής θέματος στο Έντυπο Β, αλλά και για τις αναθέσεις των Επιβλεπόντων καθηγητών. Τα ακαδημαϊκά ζητήματα που απασχόλησαν τα μέλη της ομάδας κατ' αυτό το διάστημα σχετίζονταν κυρίως με τη σύνταξη του Εντύπου Β, καθώς και με τον τρόπο παράθεσης των βιβλιογραφικών πηγών και το σύστημα APA. Η ΚΟ υπήρξε, επίσης, ένας χώρος στον

οποίο οι συμμετέχοντες έκαναν σχόλια και αντάλλαξαν συμβουλές και απόψεις. Στη φάση αυτή ανιχνεύτηκαν σχόλια σχετικά με την επικοινωνία των φοιτητών με τους Επιβλέποντες αλλά και σχόλια σχετικά με τη σημαντικότητα του Εντύπου Β. Ήδη από τη φάση αυτή τα μέλη της ομάδας έκαναν αποτίμηση της συμβολής της ίδιας της ομάδας. Η λειτουργία της, όπως φάνηκε από τις ίδιες τους τις αναρτήσεις, αποτιμήθηκε θετικά.

Ως προς τα συναισθήματα τους στη φάση αυτή, το άγχος φαίνεται να είναι το συναίσθημα που κυριάρχησε. Όσο περνούσαν οι μήνες χωρίς να έχουν λάβει ακόμα έγκριση για το θέμα της διπλωματικής εργασίας, τα μέλη της ομάδας εξέφραζαν αισθήματα απογοήτευσης και απελπισίας. Δέκα (10) από τα μέλη εξέφρασαν τα συναισθήματα αυτά με χιούμορ. Χαρακτηριστική ως προς αυτό είναι η ανάρτηση: *«Μάλλον έχουμε προτείνει φοβερά θέματα και έχουν μείνει άφωνοι σε σημείο αδράνειας»*. Τα παράπονα που εξέφρασαν εστίαζαν στην καθυστερημένη ανακοίνωση έναρξης της διαδικασίας των διπλωματικών εργασιών και στην έλλειψη ενημέρωσης. Υπήρξαν, επίσης, παράπονα που αφορούσαν στην ποιότητα της καθοδήγησης από τους Επιβλέποντες ενώ δεν έλειψαν τα παράπονα για διοικητικά προβλήματα. Επιπρόσθετα, τα περισσότερα μέλη που ανάρτησαν μηνύματα στη φάση αυτή παραπονέθηκαν έντονα, καθώς αδυνατούσαν να καταλάβουν ποια από τις τρεις προτάσεις τους εγκρίθηκε, όταν δόθηκε τελικά η έγκριση: *«Κι εγώ έχω από σήμερα έγκριση ... αλλά με χθεσινή ημερομηνία! Ούτε σε μένα φαίνεται σε ποια επιλογή, αλλά από τα ονόματα των Επιβλεπόντων καταλαβαίνω ότι πρόκειται για την 1η επιλογή, την 61»*. Τέλος, κατά τη φάση αυτή έγινε ανταλλαγή και ανάρτηση ποικίλων αρχείων (κανονισμός εκπόνησης διπλωματικής εργασίας, οδηγίες Εντύπου Β, εξώφυλλο διπλωματικής εργασίας, προδιαγραφές παράδοσης, σχήματα μεταδεδομένων, επιστολή των ΔΕΠ για καθυστερήσεις), καθώς πολλοί δήλωναν ότι δεν τα έβρισκαν ή δεν ήξεραν να περιηγηθούν στην πλατφόρμα study, προκειμένου να τα ανακτήσουν.

6.3 Η φάση υποβολής της Ενδιάμεσης Έκθεσης

Στην τρίτη φάση τα μηνύματα ανήλθαν σε 1.610 σε αριθμό. Όσον αφορά τα τεχνικά ζητήματα, τα μέλη στη φάση αυτή συζήτησαν σχετικά με τη χρήση των προγραμμάτων SPSS και Turnitin. Τα διαδικαστικά ζητήματα που απασχόλησαν τα

μέλη της ομάδας κατά τη φάση αυτή αφορούσαν διάφορα θέματα όπως το περιεχόμενο της ενδιάμεσης έκθεσης, ο αριθμός λέξεων, ο χρόνος και τρόπος υποβολής, η αναγκαιότητα συγγραφής βιβλιογραφικών αναφορών, ο τρόπος ελέγχου του ποσοστού λογοκλοπής. Τα ακαδημαϊκά ζητήματα τα οποία συζητήσαν τα μέλη της ομάδας την περίοδο αυτή ποικίλλουν. Αμέσως μετά την υποβολή του Εντύπου Β δώδεκα (12) από τα μέλη ζήτησαν υποδείγματα μερών ακαδημαϊκού κειμένου. Ενδεικτικό είναι το παρακάτω μήνυμα: *«Καλησπέρα! Έχει κάποιος να προτείνει κάτι αξιόλογο ως πρότυπο/υπόδειγμα βιβλιογραφικής ανασκόπησης για ΔΕ; Ανεξαρτήτως θέματος. Ως δομή εννοώ ... Οδηγίες υπάρχουν πολλές, υποδείγματα ελάχιστα. Ευχαριστώ».*

Υπήρξαν, επίσης, μέλη τα οποία ζήτησαν πληροφορίες σχετικά με τη δομή της διπλωματικής εργασίας, αλλά και σχετικά με τη βιβλιογραφία και το σύστημα APA. Τέλος, πολλοί φοιτητές αντάλλαξαν απόψεις σχετικά με τη διαδικασία της ανάλυσης των αποτελεσμάτων και το πρόγραμμα SPSS. Στη φάση αυτή ευρεία συμμετοχή είχε και ο συντονιστής κάποιας ΘΕ, ο οποίος έδωσε στους φοιτητές σαφείς οδηγίες σχετικά με το τι θα περιελάμβανε η ενδιάμεση έκθεση. Τα μέλη της ομάδας αντάλλαξαν απόψεις και έδωσαν συμβουλές το ένα στο άλλο και στη φάση αυτή. Οι συμβουλές αυτές αφορούσαν τη δημιουργία ηλεκτρονικού ερωτηματολογίου, τη χρήση άρθρων από πρακτικά συνεδρίων ως βιβλιογραφία, τις βιβλιογραφικές αναφορές γενικότερα, τη μελλοντική αξιοποίηση της διπλωματικής εργασίας. Η σημαντική συμβολή της ομάδας στη διαδικασία εκπόνησης της διπλωματικής εργασίας φαίνεται ξεκάθαρα στα διάφορα σχόλια των μελών κατά τη φάση αυτή, όπως: *«Δλδ τι να πω....καλά που μαζευόμαστε και τα λέμε και σκέφτομαι ότι δεν είμαι μόνη στο χάος!!!!!!»* ή: *«Εγώ καταλαβαίνω ότι η εκπόνηση της ΔΕ είναι μια ακόμα πιο μοναχική πορεία απ' ότι στις ΘΕ... έχουμε τις προσωπικές μας δυνάμεις, την καθοδήγηση (όσο και όποια) του Επιβλέποντος και την ομάδα αυτή για αλληλοβοήθεια...».*

Τα συναισθήματα των μελών της ομάδας κατά τη φάση της ενδιάμεσης έκθεσης ήταν ανάμεικτα. Πιο συγκεκριμένα, αν και στην αρχή υπήρχε θετική σκέψη, η αναμονή προκάλεσε λύπη, απογοήτευση και πολλές φορές θυμό. Το άγχος, η κούραση και η αγανάκτηση εξαιτίας των καθυστερήσεων και των ασφυκτικών ημερομηνιών ήταν έκδηλα σε πολλά μηνύματα : *«Δεν μου επιτρέπεται να κάνω μια*

αξιοπρεπή εργασία, το βλέπω διεκπεραιωτικά». Συγχρόνως, τα μέλη της ομάδας εξέφρασαν τον ενθουσιασμό τους για τη διεξαγωγή σεμιναρίου για τη διπλωματική εργασία καθώς το θεώρησαν όχι απλά βοηθητικό αλλά αναγκαίο: «Είναι ανεκτίμητο, θα πρέπει να επαναληφθεί καθώς χρειάζεται επικοινωνία, ανταλλαγή απόψεων». Κατά την περίοδο αυτή τα περισσότερα παράπονα αφορούσαν τις αργοπορίες ενώ δεν ήταν λίγα τα μέλη που εξέφρασαν παράπονα για την επαφή τους με τους Επιβλέποντες τους οποίους μάλιστα χαρακτήρισαν «άφαντους». Κατά τη συγκεκριμένη φάση η ομάδα λειτούργησε σε μεγάλο βαθμό ως χώρος ανάρτησης υλικού μεγάλης μάλιστα ποικιλίας.

6.4 Η φάση υποβολής της Τελικής Εκδοχής

Στην εν λόγω φάση τα μηνύματα και οι αναρτήσεις των φοιτητών έφτασαν τα 3.281 σε αριθμό. Τα τεχνικά ζητήματα αφορούσαν κατά κύριο λόγο το πρόγραμμα SPSS (εύρεση, εγκατάσταση, ανανέωση, λήξη). Επίσης, τα μέλη απασχόλησαν η μορφοποίηση της εργασίας, τα αυτόματα περιεχόμενα, οι σελίδες και η αρίθμηση στα λατινικά. Ως προς τα διαδικαστικά ζητήματα, συζητήθηκαν από μέλη που δεν είχαν μπει ακόμα στη διαδικασία της διπλωματικής ο χρόνος και τρόπος με τον οποίο γίνεται η αρχική δήλωση θέματος, το χρονοδιάγραμμα της διπλωματικής εργασίας και η υποχρεωτικότητα ή μη υποβολής της ενδιάμεσης έκθεσης. Η ημερομηνία υποβολής της τελικής εργασίας, η ενδεχόμενη παράταση και η διαδικασία της παρουσίασης (τόπος-χρόνος-τρόπος) ήταν θέματα που, επίσης, απασχόλησαν τα μέλη στη φάση αυτή. Το όριο των λέξεων της διπλωματικής εργασίας υπήρξε ένα ακόμα αντικείμενο συζήτησης.

Τα ακαδημαϊκά ζητήματα που συζητήσαν τα μέλη της ομάδας στη φάση της υποβολής της τελικής εκδοχής αφορούσαν κατά κύριο λόγο στα δομικά μέρη της εργασίας. Αρκετή συζήτηση έγινε σχετικά με τη διάκριση ποσοτικής και ποιοτικής έρευνας καθώς υπήρξαν φοιτητές που δεν είχαν κατανοήσει τη μεταξύ τους διαφορά. Επιπροσθέτως, συζητήθηκε ο αριθμός και η μορφή των ερωτηματολογίων (έντυπων και ηλεκτρονικών) καθώς και των συνεντεύξεων, η βιβλιογραφία, το σύστημα APA και το επιτρεπτό όριο κειμενικής ομοιότητας. Συμβουλές αντάλλαξαν τα μέλη της ομάδας καθ' όλη τη διάρκεια της φάσης αυτής. Κάποιες από αυτές αφορούσαν τη διαχείριση του χρόνου: «Ξεκίνα συνεντεύξεις γιατί θα χρειαστείς

χρόνο να τις επεξεργαστείς δεν θέλω να σε αγχώσω.. όλοι στην ίδια κατάσταση είμαστε.. κάνε ένα βασικό κομμάτι του θεωρητικού και φτιάξε το αργότερα».

Ανταλλάσσοντας συμβουλές, τα μέλη της ομάδας εμπύχωναν το ένα το άλλο: *«Βρε κορίτσια cool!!! Ελάτε να κάνουμε ένα mini group therapy και θα τα ξεχάσετε όλα!!! ΜΗ ΤΥΧΟΝ ΚΑΙ ΤΑ ΠΑΡΑΤΗΣΕΙ ΚΑΜΙΑ!!!!»*. Η αποτίμηση της συμβολής της ομάδας είναι φανερή μέσα από ποικίλα σχόλια των μελών. Η θετική συμβολή της εντοπίζεται στο κομμάτι της ενημέρωσης αλλά και σ' αυτό της εμπύχωσης. Ενδεικτική για τα παραπάνω είναι η προσφώνηση «συνοδοιπόροι» που χρησιμοποιήθηκε από μέλος της ομάδας για τα υπόλοιπα μέλη αλλά και το παρακάτω σχόλιο: *«Το να ανήκεις σε μια ομάδα με κοινό στόχο, ακόμα κι αν είναι διαδικτυακή, κάνει την πορεία λιγότερο μοναχική!»*

Στην κατηγορία των συναισθημάτων αυτό που κυριάρχησε σε όλη τη διάρκεια των μηνών αυτών ήταν το άγχος. Στην αρχή της φάσης αυτής το άγχος αφορούσε στην πορεία και στην ολοκλήρωση της διπλωματικής εργασίας. Η πίεση του χρόνου που βίωσαν ήταν εμφανής στη φάση αυτή ιδιαίτερα, μάλιστα, κατά τον μήνα Μάιο τον οποίο χαρακτήρισαν ως τον πιο δύσκολο μήνα. Κάποιοι, επίσης, αισθάνθηκαν αδικημένοι καθώς οι καθυστερήσεις εκ μέρους του ΕΑΠ λειτούργησαν εις βάρος τους. Τα παράπονα που εκφράστηκαν στη φάση αυτή αφορούσαν στην επικοινωνία και συνεργασία με τον Επιβλέποντα καθώς και στο είδος της ανατροφοδότησης που λάμβαναν από αυτόν. Οι αντικρουόμενες οδηγίες σχετικά με τις προδιαγραφές της εργασίας είναι ένα θέμα που έκανε τους φοιτητές να παραπονεθούν. Ανάρτηση υλικού έγινε και στη φάση αυτή. Πρόκειται κυρίως για ερωτηματολόγια προς συμπλήρωση, link σε προγράμματα που μετατρέπουν το ηχογραφημένο αρχείο σε κείμενο, αρχεία με παρουσίαση βασικών ζητημάτων σχετικών με τη συγγραφή και παράδοση των διπλωματικών εργασιών, τραγούδια, video σχετικά με τα αυτόματα περιεχόμενα, ανάρτηση ενημέρωσης για σεμινάριο σχετικό με τη ΔΕ, αρχείο με τη διάθεση του στατιστικού πακέτου SPSS, χιουμοριστικές φωτογραφίες.

6.5 Η φάση υποβολής της Οριστικοποιημένης Τελικής Εκδοχής

Κατά την προτελευταία φάση εκπόνησης της διπλωματικής εργασίας καταμετρήθηκαν 1.207 αναρτήσεις. Τεχνικά ζητήματα απασχόλησαν και σε αυτή τη φάση τα μέλη της ομάδας και αφορούσαν κυρίως θέματα μορφοποίησης της

εργασίας. Τα διαδικαστικά ζητήματα σχετίζονταν με το ενδεχόμενο μη έγκαιρης παράδοσης της διπλωματικής εργασίας αλλά και τη διαδικασία της παρουσίασης που επρόκειτο να ακολουθήσει. Άλλα μέλη ρώτησαν για τον τρόπο με τον οποίο εξάγεται ο βαθμός του μεταπτυχιακού ενώ άλλους απασχόλησε η ημερομηνία κατά την οποία θα είχαν ανατροφοδότηση. Στη φάση αυτή οι συζητήσεις για ακαδημαϊκά ζητήματα ήταν λιγοστές. Οι περισσότερες από αυτές αφορούσαν κυρίως στη στατιστική ανάλυση, κάποιες στον απαιτούμενο αριθμό δείγματος για την ποσοτική έρευνα ενώ άλλες στο σύστημα APA. Το θέμα της περίληψης, κυρίως της αγγλικής, συζητήθηκε, επίσης, στη φάση αυτή. Οι συμβουλές που αντάλλαξαν τα μέλη της ομάδας κατά τη διάρκεια της φάσης αυτής αφορούσαν, κατά ένα μεγάλο μέρος, τη διαδικασία της παρουσίασης. Για το θέμα, αυτό, τα μέλη της ομάδας συμβούλευσαν τόσο οι απόφοιτοι όσο και κάποιος συντονιστής: *«Να μην έχετε άγχος, δεν σας κρίνει κανείς για τις γνώσεις σας αλλά γι' αυτό που κάνετε-όχι θεωρίες και γενικότητες αλλά τι κάνετε και πώς το κάνετε. Αν τα ευρήματά σας είναι σημαντικά, να τα τονίσετε!»*

Υπήρξαν, επίσης, πέντε (5) φοιτητές οι οποίοι ζήτησαν τη συμβουλή των υπολοίπων μελών καθώς οι διορθώσεις των δύο Επιβλεπόντων διαφωνούσαν μεταξύ τους. Άλλοι, μάλιστα, χρειάστηκαν συμβουλή καθώς δεν ήξεραν τον τρόπο με τον οποίο θα μπορούσαν να μειώσουν τα ποσοστά λογοκλοπής ή αγνοούσαν τον τρόπο χρήσης του Mendeley. Επιπρόσθετα, στη φάση αυτή πραγματοποιήθηκε εκ νέου σχολιασμός της λειτουργίας της ομάδας και θετική αποτίμηση της συμβολής της: *«Σας ευχαριστώ για την ενθάρρυνση και την υποστήριξη», «Καλά που υπάρχει και η ομάδα»*. Τα συναισθήματα που κυριεύσαν τα μέλη της ομάδας στη φάση αυτή ήταν το άγχος, η ψυχολογική κούραση, η αίσθηση μοναξιάς και η απογοήτευση. Τέσσερις (4) φοιτητές, επιπλέον, εξέφρασαν ήδη το άγχος τους για τη διαδικασία της παρουσίασης που θα ακολουθούσε με τους δύο (2), μάλιστα, να θεωρούν ως λύτρωση την επερχόμενη ολοκλήρωση του μεταπτυχιακού. Στην εν λόγω φάση τα παράπονα των φοιτητών αφορούσαν στη συνεργασία τους με τους Επιβλέποντες και στο είδος της ανατροφοδότησης που έλαβαν από αυτούς. Το υλικό το οποίο ανάρτησαν τα μέλη της ομάδας στη φάση αυτή ήταν αρχείο με το γενικό κανονισμό εκπόνησης της διπλωματικής εργασίας, υλικό από το ΕΕΥΕΜ, το πρόγραμμα

παρουσίασης - εξέτασης της διπλωματικής εργασίας, οδηγίες για τη διαδικασία αυτή, και τέλος τραγούδια.

6.6 Η φάση της Παρουσίασης

Στην τελευταία φάση οι αναρτήσεις έφτασαν τις 2.245. Τα διαδικαστικά ζητήματα που συζήτησαν τα μέλη της ομάδας κατά τη φάση της παρουσίασης αφορούσαν την εν λόγω διαδικασία (χώρος, παρόντες στη διαδικασία, πιθανές ερωτήσεις, χρονική διάρκεια). Άλλα μέλη συζήτησαν για το γενικό στήσιμο της διπλωματικής (εξώφυλλο, γραμματοσειρά, τρόπος εκτύπωσης) ή για την ανάρτηση των διπλωματικών στο aronthesis (τρόπος-χρόνος). Η πλειοψηφία των αναρτήσεων κατά τη φάση αυτή περιείχε συμβουλές για την ημέρα της παρουσίασης, αλλά και για τη διαδικασία δημοσίευσης της Δ.Ε. Στη φάση της παρουσίασης της διπλωματικής τους, οι φοιτητές μπόκαν ξανά στη διαδικασία αποτίμησης της «υπερομάδας», όπως τη χαρακτήρισαν οι ίδιοι: *«Υπέροχη ομάδα με αλληλοβοήθεια, υποστήριξη, εμπύχωση», «Συγχαρητήρια για τη δημιουργία αυτής της ομάδας, εξαιρετικά υποστηρικτική»*. Ειδικές ευχαριστίες απηύθυναν για τη συμμετοχή του στην ομάδα κάποια μέλη προς συγκεκριμένο συντονιστή ο οποίος είχε ενεργό συμμετοχή στην ομάδα: *«Σας ευχαριστούμε για την αμέριστη συμβολή σας. Είστε εμπνευστής και εμπυχωτής!»*

Τα περισσότερα μέλη που ανάρτησαν μηνύματα στην εν λόγω φάση μοιράστηκαν με τους υπολοίπους τη δική τους εμπειρία της παρουσίασης, εκφράζοντας τα θετικά ή αρνητικά τους συναισθήματα σχετικά με αυτήν. Συναισθήματα και σκέψεις, όμως, εκφράστηκαν και σχετικά με την όλη τη διαδικασία εκπόνησης της διπλωματικής εργασίας, τους Επιβλέποντες και γενικά το ΕΑΠ. Τα παράπονα που διατυπώθηκαν στη φάση αυτή αφορούσαν στην έλλειψη οργάνωσης από τη μεριά του ΕΑΠ και την κακή επικοινωνία. Το υλικό που αναρτήθηκε στην ομάδα πριν την παρουσίαση της διπλωματικής εργασίας ήταν παρουσίαση βασικών ζητημάτων που αφορούσαν στη συγγραφή των διπλωματικών, οδηγίες για την παρουσίαση, το πρόγραμμα παρουσιάσεων, οδηγίες για την ανάρτηση Δ.Ε. στο αποθετήριο του ΕΑΠ, υλικό σχετικό με τις τελετές ορκωμοσίας και απονομής των μεταπτυχιακών τίτλων, τραγούδια, αλλά και videos με συμβουλές για τις παρουσιάσεις σε κοινό.

7 Συζήτηση

7.1 Οι θεματικοί άξονες των συνομιλιών στην ΚΟ στη διάρκεια εκπόνησης της ΜΔΕ

Οι άξονες των συνομιλιών αποτυπώθηκαν με σαφήνεια μέσα από την ανάλυση περιεχομένου των μηνυμάτων. Πρόκειται για τεχνικά, διαδικαστικά, ακαδημαϊκά ζητήματα, αντιλήψεις-συμβουλές-προτάσεις, συναισθήματα-παράπονα και ανάρτηση πρόσθετου υλικού. Ακολουθεί η παρουσίαση όλων των κατηγοριών πλην της τελευταίας που αποτελεί θέμα της επόμενης υποενότητας.

Τεχνικά ζητήματα:

Τα τεχνικά ζητήματα που απασχόλησαν τα μέλη της ομάδας εστιάζονται κυρίως στην αδυναμία πρόσβασης σε συγκεκριμένες πλατφόρμες του ΕΑΠ (study, open, arothesis), στη χρήση προγραμμάτων όπως το SPSS και το Turnitin αλλά και σε θέματα μορφοποίησης της εργασίας όπως τα αυτόματα περιεχόμενα, το διάστιχο και οι πίνακες. Τα ευρήματα αυτά παρουσιάζουν αρκετή ομοιότητα με αυτά της έρευνας της Βλαχοπάνου (2017), στην οποία καταφάνηκε ότι όσον αφορά στα τεχνικά ζητήματα οι φοιτητές συζητούν μέσω της ΚΟ για τη λειτουργία του SPSS αλλά και για την πρόσβαση σε διάφορες σελίδες.

Διαδικαστικά ζητήματα

Τα διαδικαστικά ζητήματα, είναι μια ακόμη κατηγορία μηνυμάτων η ύπαρξη της οποίας επικυρώνει την έρευνα των Gupta, Singh και Marwaha (2013) σύμφωνα με την οποία τα μέλη των ομάδων στα κοινωνικά δίκτυα συζητούν διαδικαστικά θέματα. Πρόκειται για αρκετά ανομοιογενή μεταξύ τους θέματα. Ο τρόπος επιλογής του θέματος της διπλωματικής είναι από τα διαδικαστικά θέματα τα οποία συζητήθηκαν πάρα πολύ καθώς ήταν κάτι που δυσκόλεψε τους φοιτητές. Αυτό επαληθεύει τη Γεωργιάδη (2010), η οποία επεσήμανε τη δυσκολία των φοιτητών στην εξεύρεση και τοποθέτηση του ερευνητικού προβλήματος. Τα οικονομικά θέματα συζητήθηκαν αρκετά όπως επίσης και οι καταληκτικές ημερομηνίες υποβολής των διάφορων εντύπων. Οι παρατάσεις επί του χρονοδιαγράμματος και ο ορισμός των Επιβλεπόντων αποτελούν θέματα που συζητούνται σχεδόν σε κάθε

φάση. Όλα αυτά επαληθεύουν τους Gupta, Singh και Marwaha (2013), την Βλαχοπάνου (2017) αλλά και τις Μυστακίδου και Κολοκυθά (2017), οι οποίοι εντόπισαν ως διαδικαστικά θέματα που συζητούν τα μέλη μιας ΚΟ στο Facebook τις ημερομηνίες των διαδικασιών, τις παρατάσεις αυτών και την κριτική των συμβούλων καθηγητών.

Ακαδημαϊκά ζητήματα

Ακαδημαϊκά ζητήματα συζητούν, όπως ήταν αναμενόμενο, οι φοιτητές σε κάθε φάση. Στο σημείο αυτό βρίσκει εφαρμογή το μοντέλο κοινότητας διερεύνησης των Garrison, Anderson και Archer (2001) οι οποίοι τόνισαν την ύπαρξη γνωστικής – πέραν της κοινωνικής και της διδακτικής- παρουσίας στις εν λόγω κοινότητες. Τα μέλη θέτουν προς συζήτηση ένα ακαδημαϊκό ζήτημα για το οποίο αναζητούν πληροφορίες, ανταλλάσσουν απόψεις και στο τέλος οδηγούνται ενδεχομένως σε κάποια λύση. Χαρακτηριστικό θέμα συζήτησης αποτελεί η ακαδημαϊκή γραφή και το σύστημα APA επιβεβαιώνοντας το εύρημα των Cuesta, Eklund, Rydin και Witt (2016) και των Μυστακίδου και Κολοκυθά (2017) που επεσήμαναν τα ίδια θέματα. Η δομή της εργασίας και το περιεχόμενο του κάθε μέρους είναι, επίσης, ένα από τα συνηθέστερα θέματα συζήτησης στην κατηγορία αυτή, κάτι το οποίο συμπίπτει με το εύρημα της Βλαχοπάνου (2017) και των Μυστακίδου και Κολοκυθά (2017). Ο τρόπος συμπλήρωσης των δύο πρώτων εντύπων (Έντυπο Α και Έντυπο Β), θέματα διάκρισης της ποσοτικής από την ποιοτική έρευνα, η στατιστική ανάλυση, η περίληψη είναι κάποια ακόμα από τα ακαδημαϊκά ζητήματα τα οποία συζητούν οι φοιτητές.

Αντιλήψεις-Συμβουλές-Προτάσεις

Τα μέλη της ομάδας εξέφρασαν τις αντιλήψεις τους, αντάλλαξαν συμβουλές, έκαναν σχόλια και προτάσεις. Συγκεκριμένα, σχολίασαν τη σημαντικότητα των δύο πρώτων εντύπων που έπρεπε να υποβάλουν, αντάλλαξαν συμβουλές για ειδικά θέματα όπως η χρήση του Mendeleev αλλά και για γενικότερα θέματα όπως η εκπόνηση, η παρουσίαση και η μελλοντική αξιοποίηση της διπλωματικής εργασίας. Σε κάποιες περιπτώσεις διασταύρωσαν πληροφορίες. Τα ευρήματα αυτά δεν διαφοροποιούνται ιδιαίτερα από αυτά των Μυστακίδου και Κολοκυθά (2017) και της Βλαχοπάνου (2017) οι οποίες επεσήμαναν ότι μέσα από τις κλειστές ομάδες τα μέλη ανταλλάσσουν απόψεις και συμβουλές, επιλύουν τις απορίες τους και

διασταυρώνουν απόψεις. Επιπροσθέτως, οι φοιτητές διατύπωσαν, μέσα από την ομάδα, τις δικές τους προτάσεις για τη διαδικασία εκπόνησης διπλωματικών εργασιών, όπως αυτή για την πιο έγκαιρη ανακοίνωση των ημερομηνιών παρουσίασης. Η πρόταση, όμως, που διατυπώθηκε πιο έντονα και από μεγάλο αριθμό μελών ήταν αυτή για τη διενέργεια ΟΣΣ για τους φοιτητές που εκπονούν τη διπλωματική τους εργασία.

Συναισθήματα-Παράπονα

Τη διάθεση, τα συναισθήματα και τα παράπονά τους εξέφρασαν τα μέλη της ομάδας σε όλες τις φάσεις εκπόνησης της διπλωματικής εργασίας. Τα συναισθήματα αυτά αφορούσαν μια ποικιλία θεμάτων και εκφράστηκαν, κατά κύριο λόγο, με έντονο τρόπο ενώ δεν έλειψε και το χιούμορ. Το άγχος και ο θυμός κυριαρχούν και οφείλονται στην έλλειψη χρόνου και καθοδήγησης, στην ελλιπή ενημέρωση, στις καθυστερήσεις των διαδικασιών, στην ποιότητα της επικοινωνίας με τον Επιβλέποντα, στο είδος της ανατροφοδότησης. Παράπονα εκφράστηκαν και όσον αφορά διοικητικά θέματα όπως η κακή επικοινωνία με τη γραμματεία ή το helpdesk. Ωστόσο, εκδηλώθηκε και η χαρά και ο ενθουσιασμός των μελών για τη διεξαγωγή σεμιναρίου για τη ΜΔΕ και για την ανάρτηση σχετικού με αυτό υλικού στην ομάδα. Τον ενθουσιασμό του εξέφρασε, επίσης, σημαντικός αριθμός μελών για τη διαδικασία της παρουσίασης μετά το πέρας αυτής.

Όλα τα παραπάνω αποδεικνύουν ότι οι φοιτητές του ΕΑΠ δεν διστάζουν να εκφράσουν αυθόρμητα τα συναισθήματά τους, καθώς στο πλαίσιο της δικής τους ΚΟ αισθάνονται απόλυτη ελευθερία. Αυτό επιβεβαιώνει τα ευρήματα των ερευνών των Meishar-Tal, Kurtz και Pieterse (2012) και των Deng και Tavares (2013) οι οποίοι κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι η προτίμηση των φοιτητών στο Facebook έναντι του Moodle οφείλεται στην άνεση και ελευθερία που νιώθουν σ' αυτόν τον μη ελεγχόμενο χώρο. Εξηγεί, παράλληλα, την απροθυμία των φοιτητών να αποδεχτούν την ένταξη των καθηγητών στις ομάδες αυτές, συμπέρασμα το οποίο επεσήμαναν οι Kumrikaitė-Valiūnienė (2016), η Βλαχοπάνου (2017) και οι Μυστακίδου και Κολοκυθά (2017).

7.2 Το επιπλέον υλικό που αναρτάται στην ΚΟ κατά τη διάρκεια εκπόνησης της ΜΔΕ

Προς επίρρωση των ερευνών των Liu, Mckelroy, Kang, Harron και Liu (2016), των Μυστακίδου και Κολοκυθά (2017) και της Βλαχοπάνου (2017) τα αποτελέσματα των οποίων έδειξαν ότι τα κοινωνικά δίκτυα λειτουργούν ως χώρος διαμοιρασμού πηγών και ανταλλαγής αρχείων, η παρούσα έρευνα κατέδειξε ότι εκτός των άλλων μηνυμάτων, οι φοιτητές στην ΚΟ ανταλλάσσουν μεγάλης ποικιλίας υλικό. Αρχεία με οδηγίες του ΕΑΠ αναρτώνται σχεδόν σε κάθε φάση εκπόνησης. Οι οδηγίες αυτές αφορούν στη συμπλήρωση των δύο πρώτων εντύπων, την ενδιάμεση έκθεση, την παρουσίαση, την ανάρτηση της διπλωματικής στο αποθετήριο. Ανταλλάσσονται, επίσης, αρχεία με τον γενικό κανονισμό εκπόνησης της ΜΔΕ, την προτεινόμενη δομή και το εξώφυλλό της, τις προδιαγραφές παράδοσής της.

Η ομάδα λειτούργησε, επίσης, ως χώρος συλλογής δεδομένων. Συγκεκριμένα, οι φοιτητές συνήθιζαν να αναρτούν τα ηλεκτρονικά ερωτηματολόγια για τις έρευνες τους και παρακαλούσαν για τη συμπλήρωσή τους. Πολλές φορές, μάλιστα, οι αναρτήσεις συνοδεύονταν από σχόλια, συμβουλές και προτάσεις για διόρθωση εκ μέρους των υπόλοιπων μελών. Το εύρημα αυτό επαληθεύει την έρευνα τόσο της Βλαχοπάνου (2017) όσο και των Μυστακίδου και Κολοκυθά (2017) οι οποίες επεσήμαναν τις αναρτήσεις ερωτηματολογίων προς συμπλήρωση στις κλειστές ομάδες.

Ανακοινώσεις σχετικές με τις σπουδές τους στο ΕΑΠ ανάρτησαν, επίσης, τα μέλη της διαδικτυακής ομάδας. Ενδεικτικά αναφέρονται οι ανακοινώσεις για τις υποτροφίες ή για το πρόγραμμα των παρουσιάσεων των διπλωματικών. Κάποιες, μάλιστα, όπως αυτή της διεξαγωγής σεμιναρίου για τις ΜΔΕ συνοδευόμενη με ερώτηση για την πρόθεση παρακολούθησής του, αναρτήθηκαν άτυπα από εκπροσώπους του ίδιου του ΕΑΠ. Μέσα από την ομάδα τα μέλη παρέπεμπαν, αρκετές φορές, σε χρήσιμα link. Από την ομάδα δεν έλειψαν οι χιουμοριστικές φωτογραφίες, τα τραγούδια, τα ποιήματα, τα video με περιεχόμενο είτε σχετικό με την εκπόνηση των διπλωματικών (π.χ. αυτόματα περιεχόμενα) είτε με χιουμοριστικό χαρακτήρα.

7.3 Η αξιολόγηση από τα ίδια της μέλη της συμβολής της ΚΟ στην επιτυχή εκπόνηση της ΜΔΕ

Η θετική αποτίμηση της συμβολής της ΚΟ έτσι όπως φαίνεται μέσα από τις αναρτήσεις των ίδιων των μελών της είναι σαφέστατη. Τα μέλη προσδιόρισαν τη

σημαντική συμβολή της ομάδας στην ενημέρωση και επίλυση των αποριών τους, κάτι που επιβεβαιώνει την έρευνα της Βλαχοπάνου (2017) στην οποία, επίσης, επισημάνθηκε η συμβολή της διαδικτυακής ομάδας στην ενημέρωση των φοιτητών. Οι φοιτητές τόνισαν, επιπλέον, το γεγονός ότι η ομάδα τους βοήθησε να ξεπεράσουν το αίσθημα μοναξιάς που ένιωθαν. Αυτό επικυρώνει τα αποτελέσματα της έρευνας της Βλαχοπάνου (2017), των Λούτου, Τσέλιου και Αλτανοπούλου (2016) αλλά και των Callaghan και Fribbance (2016), σύμφωνα με τα οποία η χρήση των κοινωνικών δικτύων δημιουργεί στους φοιτητές την αίσθηση ότι ανήκουν στην ακαδημαϊκή κοινότητα μειώνοντας με αυτόν τον τρόπο το αίσθημα απομόνωσης. Χαρακτηριστική, άλλωστε, είναι η λέξη «συνοδοιπόροι» που χρησιμοποίησε μέλος της ομάδας προκειμένου να προσφωνήσει τα υπόλοιπα μέλη. Πρόκειται για δείγμα της υφιστάμενης κοινωνικής παρουσίας και συγκεκριμένα της συνοχής της ομάδας που περιέγραψαν στο μοντέλο της κοινότητας διερεύνησης οι Garrison, Anderson και Archer (2000). Σύμφωνα με τους τελευταίους, η συνοχή μιας διαδικτυακής ομάδας εντοπίζεται, μεταξύ άλλων, σε προσφωνήσεις, χαιρετισμούς και γενικά σε εκφράσεις που δηλώνουν το αίσθημα του «συνανήκειν».

Η υπό μελέτη ομάδα προβάλλεται, επίσης, ως απαραίτητη καθώς από αυτήν τα μέλη αντλούν ψυχολογική υποστήριξη, εύρημα το οποίο επιβεβαιώνει αυτά της έρευνας των Cuesta, Eklund, Rydin και Witt (2016) αλλά και των Μυστακίδου και Κολοκυθά (2017) όπου φάνηκε ότι οι φοιτητές εμπύχωναν, μέσα από τη διαδικτυακή ομάδα, ο ένας τον άλλον. Την αλληλοϋποστήριξη που είναι δυνατό να επιφέρει η ενσωμάτωση των κοινωνικών δικτύων στα συστήματα διαχείρισης μάθησης είχαν άλλωστε, επισημάνει στην έρευνά τους και οι Vivian, Barnes, Geer και Wood (2014). Τα παραπάνω ευρήματα περί της θετικής συμβολής της ομάδας στην εκπαιδευτική διαδικασία έρχονται σε πλήρη αντιστοιχία με τα ευρήματα των Μυστακίδου και Κολοκυθά (2017), της Νικολούτσου (2015) και του Μπουραντά (2017) οι οποίοι επεσήμαναν, επίσης, τη θετική επίδρασή τους στη μαθησιακή διαδικασία.

Πέρα από τη θετική αποτίμηση της ομάδας, τα ευρήματα της έρευνας έδειξαν ότι τα μέλη αποτιμούν θετικά τη συμμετοχή σ' αυτήν ενός από τους συντονιστές του ΕΑΠ. Σε κάθε ευκαιρία τον ευχαριστούν για τη βοήθεια και την υποστήριξη που τους προσφέρει ενώ στην τελευταία φάση του απευθύνουν ειδικές ευχαριστίες για τη

συμμετοχή του στην ομάδα. Το παραπάνω εύρημα παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον καθώς έρχεται σε πλήρη αντίθεση με αυτά της έρευνας της Kumprikaitė-Valiūnienė (2016), του Πετρίδη (2016) και των Μυστακίδου - Κολοκυθά (2017), τα οποία έδειξαν ότι οι φοιτητές όχι μόνο δεν επιλέγουν να επικοινωνήσουν με τους καθηγητές μέσω των διαδικτυακών ομάδων αλλά ούτε καν συναινούν στην ένταξή τους στην ομάδα.

7.4 Η διαφοροποίηση της δραστηριότητας των μελών της ΚΟ στο Facebook σε σχέση με το χρονικό σημείο του ακαδημαϊκού ημερολογίου εκπόνησης ΜΔΕ στο ΕΑΠ

Τα ευρήματα της έρευνάς μας κατέδειξαν ότι όσο περνούσαν οι μήνες και προχωρούσε η διαδικασία εκπόνησης της ΔΕ, τα μηνύματα και οι αναρτήσεις των φοιτητών αυξάνονταν. Πιο συγκεκριμένα, τα μεγαλύτερα νούμερα σε αναρτήσεις καταμετρήθηκαν τον Ιούνιο του 2018, μήνα υποβολής της τελικής εκδοχής της διπλωματικής εργασίας (1.304 μηνύματα), τον Ιούλιο του 2018, μήνα υποβολής της οριστικής τελικής εκδοχής της ΔΕ (1.207 μηνύματα) και τον Σεπτέμβριο του 2018, μήνα παρουσίασης της ΔΕ (1.725 μηνύματα). Η αύξηση της δραστηριότητας στην ΚΟ κατά τους τρεις κρίσιμότερους, για την εκπόνηση της διπλωματικής, μήνες (Ιούνιο, Ιούλιο και Σεπτέμβριο 2018) επιβεβαιώνει το εύρημα προηγούμενων ερευνών. Συγκεκριμένα, επαληθεύει τους Divall και Kirwin (2012) αλλά και τους Vivian, Barnes, Geer και Wood (2014) σύμφωνα με τους οποίους σε κρίσιμες περιόδους, όπως αυτή των εξετάσεων, οι φοιτητές χρησιμοποιούν περισσότερο τις ΚΟ στο Facebook. Ενδεχομένως αυτό να συμβαίνει καθώς τους κρίσιμους αυτούς μήνες αυξάνεται το άγχος των φοιτητών και κατ' επέκταση η ανάγκη επικοινωνίας με τους συμφοιτητές τους, τους «συνοδοιπόρους» τους, όπως οι ίδιοι τους αποκαλούν. Αυτό, άλλωστε είναι κάτι που έχει δείξει και η έρευνα της Δενέζη (2015) η οποία χαρακτήρισε τις τρεις τελευταίες φάσεις ως τις περισσότερο αγχωτικές της διαδικασίας.

Την περίοδο αναμονής για τους φοιτητές όπως, επίσης, και την περίοδο των γιορτών (Χριστούγεννα, Πάσχα) η δραστηριότητα των μελών της ομάδας υφίσταται αλλά είναι πολύ μικρότερη σε σχέση με τις υπόλοιπες περιόδους. Το γεγονός αυτό αποδεικνύει ότι αν και ο ρόλος της ομάδας είναι στενά συνδεδεμένος με την

εκπόνηση της διπλωματικής εργασίας, ωστόσο τα μέλη επικοινωνούν πολλές φορές και για θέματα άσχετα με τη ΜΔΕ.

Ως προς τους θεματικούς άξονες, η έρευνα κατέδειξε ότι αυτοί δεν διαφοροποιούνται σημαντικά ανάλογα με το σημείο του ακαδημαϊκού ημερολογίου. Αυτό σημαίνει ότι σε κάθε φάση επαναλαμβάνονται οι ίδιοι θεματικοί άξονες στις συνομιλίες και τις αναρτήσεις των μελών της ΚΟ. Εξαιρέση αποτελούν τα τεχνικά και τα ακαδημαϊκά ζητήματα τα οποία δεν εμφανίζονται στην τελευταία φάση, αυτή της παρουσίασης. Στη φάση της παρουσίασης προέχουν απ' ό,τι φαίνεται οι συμβουλές επί της συγκεκριμένης διαδικασίας αλλά και η έκφραση των συναισθημάτων. Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι η έκφραση των συναισθημάτων και των παραπόνων για τυχόν δυσλειτουργίες στην όλη διαδικασία εκπόνησης της ΜΔΕ αποτελούν την πλειοψηφία των αναρτήσεων και των μηνυμάτων των φοιτητών σε όλες τις φάσεις. Το εύρημα αυτό επαληθεύει τους Cuesta, Eklund, Rydin και Witt (2016) οι οποίοι επεσήμαναν ότι οι φοιτητές αντιμετωπίζουν την κλειστή διαδικτυακή ομάδα ως τον δικό τους χώρο στον οποίο έχουν ενεργό ρόλο και στον οποίο μπορούν να εκφράζουν ελεύθερα τα συναισθήματά τους.

Συμπεράσματα

Η ενδελεχής μελέτη των θεματικών αξόνων των συνομιλιών στην ΚΟ οδηγεί στο συμπέρασμα ότι οι φοιτητές του ΕΑΠ βιώνουν την εκπόνηση της ΜΔΕ ως μια μοναχική διαδικασία. Η ανάγκη τους να συζητούν μεταξύ τους τεχνικά, διαδικαστικά και ακαδημαϊκά ζητήματα προκύπτει ενδεχομένως από την απουσία υποστήριξης στους τομείς αυτούς από το ίδρυμα. Η μεταξύ τους ανταλλαγή απόψεων και συμβουλών αλλά και η έντονη επιθυμία τους για τη διενέργεια ΟΣΣ αποδεικνύει ότι οι εκπαιδευόμενοι διστάζουν να επικοινωνήσουν με τον Επιβλέποντά τους ή ότι η υποστήριξη που λαμβάνουν από αυτόν δεν είναι ουσιαστική.

Μέσα από την καταγραφή των θεματικών αξόνων των συνομιλιών στην ΚΟ αναδείχθηκαν, επιπλέον, οι δεξιότητες που χρειάζεται να έχει ένας φοιτητής προκειμένου να ολοκληρώσει τη διπλωματική του εργασία στο ΕΑΠ. Πρόκειται για δεξιότητες τεχνικής φύσεως, ακαδημαϊκού περιεχομένου, δεξιότητες διαχείρισης της μελέτης αλλά και γνώση των απαραίτητων διαδικασιών. Όπως φαίνεται,

αρκετοί φοιτητές στερούνται αυτών των δεξιοτήτων και γι' αυτόν τον λόγο δυσκολεύονται ιδιαίτερος. Συγκεκριμένα, πολλοί δεν έχουν τις απαιτούμενες ακαδημαϊκές δεξιότητες ή/και την κατάλληλη ψηφιακή κατάρτιση. Αυτός, όμως, δεν είναι ο μοναδικός λόγος για τον οποίο δυσκολεύονται. Δυσκολεύονται, επίσης, επειδή δεν λαμβάνουν την κατάλληλη ενημέρωση για τις διαδικασίες αλλά και επειδή δεν βρίσκουν συγκεντρωμένο το βοηθητικό υλικό σε μια πλατφόρμα. Η μη τήρηση του χρονοδιαγράμματος από την πλευρά του ιδρύματος θέτει επιπρόσθετα εμπόδια και δυσκολίες κατά την εκπόνηση της διπλωματικής τους εργασίας.

Από την άλλη μεριά, η αλληλεπίδραση με άλλους φοιτητές στο πλαίσιο ενός δικού τους χώρου, της δικής τους ΚΟ είναι ιδιαίτερα βοηθητική γι' αυτούς. Άλλωστε, δεν παραλείπουν να εκφράσουν μέσα στην ίδια την ομάδα τη θετική τους αξιολόγηση για τη συμβολή της καθώς, όπως αναφέρουν, το αίσθημα του «συνανήκειν» και η ψυχολογική υποστήριξη που άντλησαν στο πλαίσιο της λειτούργησαν θετικά για την ολοκλήρωση των σπουδών τους. Η έκφραση των συναισθημάτων όλων των ειδών (άγχος, θυμός, ενθουσιασμός) απέδειξε ότι οι φοιτητές αισθάνονται την ομάδα σαν τον δικό τους χώρο, στον οποίο μπορούν να εκφράζονται ελεύθερα και χωρίς περιορισμούς. Συνοψίζοντας, η δραστηριότητα και παρουσία στην ομάδα, άλλοτε γνωστικής-διδακτικής φύσεως, άλλοτε μόνο κοινωνικής και πολλές φορές και τα δύο συμβάλλει ουσιαστικά στη διαδικασία της μάθησης.

Στο πλαίσιο της ΚΟ σημαντική είναι η καθοδήγηση από έναν μέντορα, όπως επεσήμαναν οι ίδιοι οι φοιτητές μέσα από τις αναρτήσεις τους, με την ευκαιρία συμμετοχής ενός εκ των συντονιστών στον ρόλο αυτό. Ο μέντορας αυτός επιλύει την κάθε είδους απορία τους και γίνεται ο καθοδηγητής και συμπαραστάτης τους στο ταξίδι της διπλωματικής εργασίας. Τέλος, η διενέργεια ενημερωτικής συνάντησης για την εκπόνηση της διπλωματικής εργασίας, η οποία εκφράστηκε ως αίτημα από τους φοιτητές μέσα στην ομάδα, φαίνεται ότι θα ήταν άκρως εποικοδομητική για την εκπόνηση της διπλωματικής εργασίας στο ΕΑΠ. Η δράση της μελετηθείσας ΚΟ ανέδειξε πως στη σημερινή εποχή της γνώσης και της πληροφορίας, οι πληροφορίες είναι δυνατό να βρίσκονται οπουδήποτε. Οι εκπαιδευόμενοι χρειάζεται να αξιοποιούν τις συνδέσεις τους με άλλους προκειμένου να εντοπίζουν τις πληροφορίες, να τις συνδέουν και με τον τρόπο αυτό να δομούν νέες γνώσεις. Το ΕΑΠ, ως το κατεξοχήν εξ αποστάσεως πανεπιστημιακό

ίδρυμα στη χώρα μας, χρειάζεται να καταστεί πιο ευέλικτο και αξιοποιώντας στο έπακρο την τεχνολογική ανάπτυξη της εποχής να οδεύσει προς την αναβάθμιση των παρεχόμενων σπουδών. Η ενσωμάτωση των κοινωνικών δικτύων και η αξιοποίησή τους στην οργάνωση και ανάπτυξη της αλληλεπίδρασης μεταξύ φοιτητών και ΚΣ, αλλά και των φοιτητών μεταξύ τους θα μπορούσε να είναι η αρχή.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

- Ahern, L., Feller, J. & Nagle, T. (2016). Social media as a support for learning in universities: an empirical study of Facebook Groups, *Journal of Decision Systems*, 25(1), 35-49, doi: 10.1080/12460125.2016.1187421
- Βλαχοπάνου, Π. (2017). *Ο ρόλος των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης στη συνεργατική μάθηση και στην επίδοση φοιτητών εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης* (Μεταπτυχιακή Εργασία). Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πάτρα.
- Βορβυλάς, Γ. & Χατζηνικήτα, Β. (2015). *Συνοπτικός οδηγός για την εκπόνηση μεταπτυχιακών διπλωματικών εργασιών*. Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.
- Brady, K. P., Holcomb, L. B. & Smith, B. V. (2010). The Use of Alternative Social Networking Sites in Higher Educational Settings: A Case Study of the E-Learning Benefits of Ning in Education. *Journal of Interactive Online Learning*, 9(2), 151-170.
- Callaghan, G. & Fribbance, I. (2016). The use of Facebook to build a community for distance learning students: a case study from the Open University, *Open Learning: The Journal of Open, Distance and e-Learning*, 31(3), 260-272, doi: [10.1080/02680513.2016.1229176](https://doi.org/10.1080/02680513.2016.1229176)
- Γεωργιάδη, Ρ. (2010). Δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι φοιτητές στην επιλογή θέματος για τη Διπλωματική τους εργασία στη ΘΕ ΕΚΠ65. *Ανοικτή Εκπαίδευση: το περιοδικό για την Ανοικτή και Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση και την Εκπαιδευτική Τεχνολογία*, 4(1), 42-48.
- Cuesta, M., Eklund, M., Rydin, I. & Witt, A.K. (2016). Using Facebook as a co-learning community in higher education. *Learning, Media and Technology*, 41(1), 55-72.
- Δενέζη, Σ. (2015). *Διερεύνηση των δυσκολιών και του άγχους όπως το αντιλαμβάνονται οι φοιτητές του ΕΑΠ εκπονώντας τη διπλωματική εργασία στο Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα «Σπουδές στην Εκπαίδευση»*. (Μεταπτυχιακή εργασία). Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πάτρα.
- Deng, L. & Tavares, N. J. (2013). From Moodle to Facebook: Exploring students' motivation and experiences in online communities. *Computers and Education*, 68, 167-176. doi: 10.1016/j.compedu.2013.04.028
- Divall, M. V. & Kirwin, J. L. (2012). Using Facebook to facilitate course-related discussion between students and faculty members. *American Journal of Pharmaceutical Education*, 76(2), Article 32. doi: 10.5688/ajpe76232
- Θεοδώρου-Μουστάκα, Β. (2017). *Ο ρόλος της κοινωνικής δικτύωσης στις σπουδές ομάδας φοιτητών του ΕΚΠΑ*. (Μεταπτυχιακή εργασία). Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πάτρα.
- Garrison, D. R., Anderson, T. & Archer, W. (2000). Critical inquiry in a text-based environment: Computer conferencing in higher education. *Internet and Higher Education*, 2(2-3), 87-105. Ανακτήθηκε από : [http://cde.athabasca.ca/coi_site/documents/Garrison Anderson Archer Critical Inquiry model.pdf](http://cde.athabasca.ca/coi_site/documents/Garrison_Anderson_Archer_Critical_Inquiry_model.pdf)
- Garrison, D. R., Anderson, T. & Archer, W. (2001). Critical thinking, cognitive presence, and computer conferencing in distance education. *American Journal of Distance Education*, 15(1), 7-23
- Gupta, CA., Singh, B. & Marwaha, T. (2013). Relationship between Social Media and Academic Performance in Distance Education. *Universal Journal of Educational Research*, 1, 185 - 190. doi: 10.13189/ujer.2013.010307.
- Hargadon, S. (2009). Educational Networking: The Important Role Web 2.0 Will Play in Education. Ανακτήθηκε από: <http://www.stevhargadon.com/2009/12/socialnetworking-in-education.html>

- Κοντός, Δ. (2017). *Το Άγχος του Καθηγητή Επιβλέποντα διπλωματικών εργασιών στην ΕΚΠ65 στο ΕΑΠ*. (Μεταπτυχιακή εργασία). Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πάτρα.
- Kumprikaitė-Valiūnienė, V. (2016). Distance Learning and Facebook's Usage in the Study Process: Students' Attitude. *International Journal of Information and Education Technology*, 6(2), 122-126
- Levine, S. J. (2014). *Writing and Presenting Your Thesis or Dissertation*, Michigan State University East Lansing, Michigan USA. Ανακτήθηκε από: <http://www.learnerassociates.net/dissthes/>
- Lim, T. (2010). The use of Facebook for online discussions among distance learners. *Turkish Online Journal of Distance Education-TOJDE* 11 (4), 72-81.
- Liu, M., McKelroy, E., Kang, J., Harron, J. & Liu, S. (2016). Examining the Use of Facebook and Twitter as an Additional Social Space in a MOOC. *American Journal of Distance Education*, 30(1), 13-25.
- Λούτου, Σ., Τσέλιος, Ν. & Αλτανοπούλου, Π. (2016). Η επίδραση της χρήσης του Twitter στο μαθησιακό αποτέλεσμα και στην εμπλοκή των φοιτητών: Μία μελέτη περίπτωσης. *Θέματα Επιστημών και Τεχνολογίας στην Εκπαίδευση*, 8(1-2), 35-50.
- Meishar-Tal, H., Kurtz, G. & Pieterse, E. (2012). Facebook groups as LMS: A case study. *The International Review of Research in Open and Distributed Learning*, 13(4), 33-48. <https://doi.org/10.19173/irrodl.v13i4.1294>
- Μπαλοπούλου, Β. (2012). *Οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι μεταπτυχιακοί φοιτητές του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου κατά την εκπόνηση της διπλωματικής τους εργασίας*. (Μεταπτυχιακή Εργασία). Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πάτρα.
- Μπουραντάς, Δ. (2017). *Διερεύνηση των απόψεων φοιτητών στην εξΑΕ για την αποδοχή και το ρόλο των κοινωνικών δικτύων στην μαθησιακή διεργασία*. (Μεταπτυχιακή εργασία). Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πάτρα.
- Μυστακίδου, Μ. & Κολοκυθά, Μ. (2017, Νοέμβριος). Μελέτη περίπτωσης των κλειστών ομάδων στο Facebook των μεταπτυχιακών φοιτητών του ΕΑΠ της ακαδημαϊκής χρονιάς 2014-2015. Στο *Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή και Εξ αποστάσεως Εκπαίδευση*, Αθήνα.
- Νικολούτσου, Α. (2015). *Η αξιοποίηση των κοινωνικών δικτύων για την ενίσχυση της μουσικής εκπαίδευσης: «Μια μελέτη περίπτωσης στο Facebook»* (Μεταπτυχιακή εργασία). Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πάτρα.
- Özmen, B. & Atıcı, B. (2014). Learners' Views Regarding the Use of Social Networking Sites in Distance Learning. *The international review of research in open and distance learning*, 15(4), 21-42.
- Πετρίδης, Δ. (2016). *Τα Διαδικτυακά Κοινωνικά Δίκτυα στην Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση Ενηλίκων*. (Μεταπτυχιακή εργασία). Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πάτρα.
- Πετρίδης, Π. (2012). *Μελέτη και χρήση υπηρεσιών κοινωνικής δικτύωσης στην ηλεκτρονική μάθηση* (Μεταπτυχιακή εργασία). Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πάτρα.
- Petrovic, N., Jeremic, V., Cirovic, M., Radojicic, Z. & Milenkovic, N. (2014). Facebook vs Moodle: What do students really think? *American Journal of Distance Education*, 28(2), 117-125.
- Rezende da Cunha Jr, F., van Kruistum, C. & van Oers, B. (2016). Teachers and Facebook: using online groups to improve students' communication and engagement in education, *Communication Teacher*, 30(4), 228-241, doi: 10.1080/17404622.2016.1219039
- Strauss, A. & Corbin, J. (1998). Grounded Theory Methodology. An Overview. Στο N. K. Denzin, & Y. S. Lincoln, (Επιμ.), *Strategies of Qualitative Inquiry* (σσ. 158-183). London: Sage.
- Σωτηριάδου, Α. & Παπαδάκης, Σ. (2013). Τα κοινωνικά δίκτυα ως εκπαιδευτικά εργαλεία: Εμπειρία από την εκμάθηση του Matlab μέσω Facebook. *Θέματα Επιστημών και Τεχνολογίας στην Εκπαίδευση*, 6(3), 161-179.
- Vivian, R., Barnes, A., Geer, R. & Wood, D. (2014). The academic journey of university students on Facebook: an analysis of informal academic-related activity over a semester. *Research in Learning Technology*, 22.
- Χαροκόπος, Γ. (2018). *Οι δεξιότητες των μεταπτυχιακών φοιτητών/τριών που απαιτούνται για την εκπόνηση της Διπλωματικής Ερευνητικής Εργασίας στο ΕΑΠ: Απόψεις Καθηγητών-συμβούλων*. (Μεταπτυχιακή Εργασία). Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πάτρα.
- Wiid, Cant & Nell, J., Cant, M. & Nell, C. (2013). Open Distance Learning Students Perception Of The Use Of Social Media Networking Systems As An Educational Tool. *International Business & Economics Research Journal*. 12(8), 867-882